

Ромите в Благоевградска област

Кратка историко-демографска справка

Ромите живеят на територията на окръга от незапомнени времена. Първи сведения за тях дава Васил Кънчов, който през 1880 година прави пътешествие през земите на Сан – Стефанска Македония, която е в пределите на Османската империя. Той дава и статистически сведения и за етническия състав на населението по каази, като ги сравнява със сведенията отразени в старото турско салнаме от 1303г. от което се вижда, че циганите присъстват като значима етническа група, която живее в пределите на Македония още от края на тринадесети и началото на четиринадесети век. Васил Кънчов /с. 597/ дава и обща статистика на населението по етнически групи и религия.

Население в пределите на Сан –Стефанската Македония /В. Кънчов/

	Християни	Мохамедани	Юдеи	всичко
българи	1 030 000	148 800	-	1 178 800
Турци	4 240	408 160	-	412 400
Арнаути	25 500	156 200	-	181 700
гърци	73 000	920	-	73 920
власи	55 400	3 500		58 900
цигани	18 000	31 000		49 000
евреи			12 300	12 300
черкези		2 837		2 837
разни	1 500			1500
всичко	1 207 640	751 417	12 300	1 971 357

За различните каази, които влизат в пределите на днешния Благоевградски окръг В. Кънчов дава следните данни:

С. 486 В Петричка кааза живеят 27 773 – християни, 865 мохамедани, 11 310 турци, **1100 цигани** и 40 власи или **общо – 41 088 човека**.

С. 486 В Мелнишка кааза съответно: 16 998 – християни, 700 –мохамедани, 5551 турци, 2650 –гърци, 1150 власи и **1222** цигани. Общо – 28 271.

Проследено е и разпределението на етническите групи по селища на казаата:

- Мелник – 500 християни, 950 турци, 2650 гърци християни, 30 власи **200** цигани-общо **4330**

- Ново село – 50 християни, 140 – мохамедани, **30 цигани – общо 220**

- Градешница – 300 мохамедани, 700 – турци, **250 – цигани, общо 1250**

- Белица – 90 – християни, 1200 –турци, **240 – цигани, общо 1530**

- Плоски – 400 християни,750 –турци, **190 – цигани, общо 1340**

- Св. Врач – 600 християни, 360 –турци, **150 – цигани, общо 1110**

- Смилово – 150 християни, **30 цигани, общо – 180**

- Ливадица – 64 християни, 60 турци, **30 цигани, общо – 180**

- Склаве – 300 християни, 200 турци, **90 цигани, общо 590**

Васил Кънчов цитира и коментира данни за горните каази отразени в салнамето от 1303 и 1313 година. “За съединените две кази, Мелнишка и Петричка, старото турско салнаме от **1303** г. посочва турци – 16 044, българи – 28 510, гърци – 2346 и **цигани – 2422**. Според салнамето от **1313** г. в същите две каази има мохамедани /турци, помаци и мнозинството от циганите – 16 527, и немохамедани /българи, власи, гърци с малка част от циганите/ - 31 306. Очевидно е че в по-новото салнаме, са поставени старите числа без изменение. Според нашите сметки в двете каази има мохамедани 20 200 и немохамедани – 48 200. Както се вижда числото на немохамеданите е много по-голямо от онова, което дава турската статистика. Нека се има предвид, че турската статистика е с 15 години по-стара от нашата и за този период българския елемент се е твърде много усилил. Веркович дава за двете кази българи – 55003 /заедно с гърците и власите/ и мохамедани -10 855. “ /Кънчов, с. 490/

За **Горноджумайска кааза**, Васил Кънчов дава следните данни:

- Горна Джумая – 1500-християни, 4500 – турци, 60 гърци, 250 – власи, 180 евреи, **200 цигани, общо 6440**
- Сърбяново – 1900 християни, **20 цигани, общо 1920**
- Осиново – 300 християни, 1550 мохамедани, **14 цигани, общо 1864**
- Церово – 700 мохамедани, **12 цигани, общо -712**
- Симитли – 780 мохамедани, **40 цигани, общо – 820**
- Крупник – 680 мохамедани, **65 цигани, общо 725**

Общо за каазата – християни – 21 282, мохамедани – 3900, гърци-60, власи – 1130, евреи-180, **цигани – 351**

В сравнение с Претричката и Мелнишката кааза циганите тук са сравнително малко – само 351 човека.

За **Разложката кааза** данните са следните:

- Мехомия – 3200 християни, 1400 мохамедани, 80- турци, власи -30, **цигани – 200, общо – 4970**
- Якоруда – 2500 християни, 1900 мохамедани, **90 цигани, общо -4490**
- Бачево -650 християни, 570 мохамедани, 60 власи, **65 цигани, общо – 1345**
- Добринище – 1540 християни, 240 мохамедани, **45 цигани, общо - 1825**

Общо християни – 23 100, мохамедани – 8 870, власи – 650, **цигани – 650, общо – 33 350**

Васил Кънчов цитира и коментира отново данните от старите османски документи: “Според салнамето от 1303 г. в Разлог е имало тогава 8 264 мохамедани, 8 310 българи и 570 цигани. Около 1880 г. когато е правена тази статистика, голяма част от българското население в Разлог не бе се върнало от бягството си в Княжество България. Салнамето от 1313 г. посочва за същата тази кааза мохамедани / помаци, турци и цигани/ 10 352 и немохамедани – 19 122.”/Кънчов, с 493/

Данните за **Неврокопската кааза** са:

- Неврокоп – 850 християни, 5000 турци, 190 власи, 110 –евреи, **65 цигани, общо 6215**
- Либяхово -1660 християни, **60 цигани, общо 1720**
- Вълково – 550 мохамедани, **60 цигани, общо 610**

- Лъки – 300 християни, 110 турци, **30 цигани**, общо **440**
- Тешево 1200 християни, 120 турци, **60 цигани**, общо **1880**
- Фотовища – 540 християни, 200 турци, **30 цигани**, общо – **770**
- Лещен - 480 християни, **50 цигани**, общо – **530**

Всичко: християни -35 310, мохамедани – 26 962, турци – 12 500, гърци – 620, власи – 988, евреи -110, **цигани 1155**, общо – 77 645

Сведенията, които В. Кънчов дава за циганите от тази кааза, значително се разминават / по-малко са с 644 човека/ от цитираните в салнамето от 1303 година. “За Неврокопската каза имахме на ръка само официалните числа на салнамето от 1303 г.. според тях в казата има мохамедани – 48 248 души, българи – 29 943, цигани – 1809, и гърци – 872. Под името гърци са записани тогаз власите неврокопски и гърчеещите се българи в града и в някои села.”/Кънчов, с. 497/

В. Кънчов /с.595/ прави и статистика на циганското население по каази в %, спрямо останалото население.

Мелнишка – 4%

Разлог – 2%

Горноджумайска – 1 %

Неврокопска – 1 %

Петричка – 3%

Най-висок е процента в Мелнишката кааза, а най-нисък в Горноджумайската и Неврокопската.

За нас тези статистически данни имат особено голяма стойност, тъй като до 1912 година районът е в пределите на Османската империя и първото официално преброяване на населението е от 1920 година.

Самият В. Кънчов ни е оставил в спомените си и своите хипотези за произхода на циганите от Македония, както и кратко описание на селищата в които живеят, занятията, които упражняват, религията и езика на който говорят.

“Македонското българско население ги нарича гюнци или егюнци. Това показва, че българското население ги е считало като пришелци от Египет. Турците ги наричат ченгене, което сочи че те ги считат като пришелци от Чин /Китай/.

В Македония циганското население е многобройно в южните плодовити равнини. По –малко са в източните части на страната. В Западна Македония има големи квартали в градовете, а в северните части на страната те са съвсем малко.

Голяма част от циганското население от Южна и Средна Македония е чифлигарско. Турските бегове са принудили този скитнишки народ да им работи земите, както са направили болярите в Румъния. В градовете, дето има повече турско население, и в по-големите, по – заможни турски села има значителни цигански махали, жителите на които се прехранват около турските богати къщи. Освен това навсякъде по селата има по малко цигани ковачи. Както по другите части на полуострова, така и в Македония, те са главните работници на първобитните земеделски сечива.

В Солун има неголяма циганска махала, която дава музиканти за селата. В Солунското поле има значително число цигани по чифлиците в най-ниските

нездрави места около Енидже Вардарското езеро и неговия оток Кара Азмак. Тук има чисто цигански чифлици, каквито са Пърлас, Чаушлиево, Върбени. В тия блатливи места циганите са държани със сила по-преди. Сега има по чифлиците пришелци българи и гърци. Нейде по-старото циганско население е смесено с новите пришелци и е променило езика си. Също тъй има много цигани в ниските места около Вардар, около езерото Аматово, в Кукушката каза. Във всички турски села на групата около село Варланджа има по малко цигани.

Още по-многобройно е циганското население в югоизточните македонски низини. В самия Сяр има голяма циганска махала. Също в Правица и Драма. Най-гъсто са циганските селища в турските чифлици в блатливите места около езеро Тахино, около Берекетли гьол и около устието на Места. Около Тахино има 4 чисто цигански чифлици, около Берекетли гьол -12, в Сари Шабан – 7 такива. Значително е числото на циганите в низините около река Струмица и около блатистите места в Скопско поле. Има ги и в няколко кумановски чифлици.

В Меглен има цигани само в Нъте. В Тиквеш и Щипско, Велешко и в околността на Източна Македония циганско население има малко. В Тетовския, Кичевския, Дебърския, Охридския край и в Преспа цигани живеят главно в градовете и ходят по селата като ковачи и като свирци на тъпан и зурла.

В Битолското поле има многочислени цигански махали и в трите града. Най-много са в Битоля, дето образуват две големи махали. Занимават се освен с ковачество още с правене на сламеници и дюшеци. Тук има състоятелни цигански къщи. Същото е в Прилеп и Лерин. В Прилепската околност има цигани ковачи във всички по-големи села и оттам странстват по чифлиците и по планинските села. По-многобройни са циганите в Саръ Гьол, особено в турските села на Рудникската околия.

Македонските цигани носят отличителните черти на цялото циганско племе. Те са живи, хитри, безгрижни и само грубата сила ги е накарала да работят понеиде земя. В Скопие, Битоля и Сяр те са и хамали. В Солун този занаят е в ръцете на евреите. По цялата страна има музиканти, които свирят с цигулка, тъпан и зурла, но нейде и с гайда. В цяла югозападна Македония сватбите стават с циганска музика. По градовете цигани и циганки веселят със свирни и песни турското население. По пазарите, дето се продава едър добитък, циганите играяв важна роля като посредници.

По вяра болшинството на циганското население е мохамеданско. В Северна и Северозападна Македония има доста християни цигани. В градовете Битоля и Прилеп видна част от циганското население е християнско и в църковните борби държеше с българите. Битолските цигани са играли роля, когато е била работата да се премества от властите числото на бореците се страни, тогава главната част от тях всякога е била с екзархийската община и е давала надвес на българската страна. От прилепските цигани има един свещеник, който държи страната на екзархията. В Битоля в циганската махала има българско първоначално училище, в което циганчетата се учат много добре, но рядко достигат до класовете. Навсякъде циганите са много равнодушни в религиозно отношение и празнуват с турците байряма, а с българите Гергьовден, Нова година и други празници.

Циганите в Македония говорят своя стар език, донесен от Азия, но смесен с много български и турски думи. Насякъде обаче те знаят добре български и турски. В Битоля и Прилеп християните цигани имат домашен език български. В Охрид и Ресен някои от тях говорят арнаутски, което сведочи, че са изселници из Албания от миналия век.

Обикновено на циганите гледат извисоко другите народи, но далеч не са такива парици между населението, каквито са били по други някои страни. Те живеят добре със селяните и по нейде са доста заможни. В градовете стават рядко понякога смесени бракове между богати цигани и други жители. Много пъти населението сочи някои мургави лица с цигански жилки.

Между младите циганки често се падат хубави жени със слабо мургаво или почти бяло лице. Те имат често леко поведение и в някои градове, както например в Скопие и Сяр се предават явно на разврат.” /Кънчов Васил, Избрани произведения, том 1, Пътуване по долината на Струма, Места и Брегалница, битолско, Преспа и Охридско, София, 1970, с.413/

Македонската част на България се освобождава от османска власт през 1912 година в резултат на Балканската война. В самото начало окръжен център е бил град Струмица. От 20 февруари 1920 година при новата административна реорганизация на България за такъв е обявен град Петрич, като най-развит в икономическо отношение. В територията на Петрички окръг влизат Горноджумайска, Мелнишка, Мехомийска, Петричка и Неврокопска околия. По-късно околийският център от Мелник се премества в Свети Врач. При делението през 1934 година окръгът е закрит и Горноджумайска, Петричка и Светиврачка околия минават към новосъздадената Софийска област, а Неврокопската и Мехомийската – към Пловдивска. От октомври 1943 година се открива Горноджумайска област и околията се връщат отново към нея....Окръгът се характеризира като аграрен район.

Значително по-късно във времето Антон Мельов в дисертационния си труд “Населението на Пиринския край/1878 – 1944/ Етнодемографско изследване,”1983 /Фонд 1316 , оп 1,а. Е 16/ изнася обобщена информация за населението по етноси за годините – 1896 и 1907 г., като ползва цитираните вече османски салнамета, статистиките на Веркович и Васил Кънчов.

Население на Пиринския регион по етнически групи през годините /по Антон Мельов/:

	1896	1896 - %	1907	1907 - %
Българи	133 455	74.65	118 909	74.26
Турци	32 947	18.45	32 489	20.29
Гърци	3 420	1.91	3 398	2.12
Власи	4 153	2.32	4 037	2.52
Евреи	290	0.16	354	0.22

Цигани	4 493	2. 51	932	0.59
	178 758	100	160 119	100

В цитираните данни на А.Мельов правят впечатление няколко пункта, свързани с циганите:

- През 1896 година циганите са третата по численост група в района, а само след 10 години те намаляват четири пъти и половина
- По всяка вероятност данните от 1907 година са неточни, тъй като още през 1880 година В. Кънчов характеризира циганите като трайно уседнали и с постоянни занятия.

Още повече, че самия А. Мельов, като говори за годините когато района е в пределите на Османската империя пише: *“Към небългарските етнически групи в Пиринския край през годините на турското иго спадат и циганите. В малък брой те са пръснати **нашироко** из селищата по поречията на Струма и Места. Малки махали в някои селища образуват по-късно.”/с.35/*

Авторът проследява и как нараства прираста на населението в района по етнически групи през годините от 1920 до 1934 година, като за циганите дава следната характеристика: *“ От анализираниите три етнически групи в този край единствено циганите продължават да нарастват. От 1920 до 1934 година общият прираст при тях възлиза на 1362 ма души, което означава растеж с 61,71%...След войните циганското малцинство на територията на Пиринския край, не само нараства числено, но и навлиза в нови населени места. Преброяването на населението в страната през 1920 година показва, че цигани за пръв път се регистрират в 12 селища от този край. Сред тях са Ладарево, Грамада, Спатово, Гюргево, Гореме и други. Значителна част от циганите в този край в началото на 20-те години постепенно преминават към уседнал начин на живот, като освен в няколко градски селища, образуват свои махали в редица села на региона: Дъбница, Баничан, Левуново, Коларово, Долна Сингартия и други. Но все пак и през този период не малко техни представители продължават да водят чергарски начин на живот, като кръстосват не само селищата на този край, но често излизат и извън него. Именно поради това статистическите анкети записват през 1926 година цигани в 18 населени места в Пиринския край, в които предходното и следващо преброяване /1920 и 1934/ не ги отбелязва. Сред тези селища са и: Мусомице, Копривлен, Беслен, Балдево, Дренково, Логодаж, Пирин, Черешница и други. Освен това има и шест населени места от този край / Годяшево, Гайтаниново, Гега, Моравска, Габрене и Склаве/ в които цигани живеят през 1920 и 1926, но не са регистрирани през 1926 година. Приведените статистически сведения открояват значителна част от циганското малцинство, чийто членове продължават да водят чергарски начин на живот. /с. 221/*

От съществено значение за истината за демографското присъствие на циганите в региона е и факта, че първото официално преброяване на населението в този край е през 1920 година, тъй като района до 1912 г. е в пределите на Османската империя. Данните от това първо официално преброяване недвусмислено показват,

че броя на циганите нараства, а не намалява. Официалната статистика посочва следните цифри по години:

Небългарите в Пиринския регион по години /по Мелъов/

	Цигани	Цигани	Цигани	Турци	Турци	Турци	Евреи	Евреи	Евреи	1898
	1920	1926	1934	1920	1926	1934	1920	1926	1934	
Г. Джумая	487 жители- 7008	602	730	490	575	294	243	224	167	6 440 турци – 4 500 българи – 1250 цигани - 200
Петрич	367	519	519	758	780	400	22	42	54	
Мелник	355	660	650	168	39	131	1	6	15	
Разлог	340	659	713	57	58	37	1	3	-	
Неврокоп	655	890	225	3 510	3 190	2 628	204	193	-	
	2 207	3 278	3 769	4 983	4 642	3 490	492	479	429	

Относителен дял на:

	Цигани	Цигани	Цигани	Турци	Турци	Турци	Евреи	Евреи	Евреи	1898
околия	1920	1926	1934	1920	1926	1934	1920	1926	1934	
Горна Джумая	1.55	1.57	1.71	1.55	1.50	0.68	0.77	0.58	0.39	6 440 турци – 4 500 българи – 1250 цигани - 200
Петрич	1.31	1.40	1.35	2.70	2.35	1.04	0.07	0.12	0.14	
Мелник	1.41	2.09	1.78	0.66	0.12	0.35	0.8			
Разлог	1.21	2.04	2.01	0.20	0.18	0.10		0.15	-	
Неврокоп	1.54	1.76	1.74	8.27	6.32	4.79	0.53	0.40	0.35	
	1.42	1.76	1.71	3.21	2.50	1.68	0.31	0.25	0.20	

Интерес предизвиква и статистическата информация за движението на населението в Пиринския край през 1920 г. по етнически признак. /по Мельов/

Данни от 1920 за населението по народност от Пиринския край

Родени в:

Народност	Селището където живеят	Същата околия	Същият окръг	Друг окръг	Извън границите на държавата Заселници	Всичко извън окръга заселници	Брой общ	
Цигани	1701	261	110	59	151	210	2 492	
Българи	116 725	9 119	1 542	2 987	16 336	19 323		
Турци	4 270	333	117	94	215	309		
Евреи	244			1	124	122		

От циганите в района 1701 човека са родени в селището в което живеят и сега, 261 са родени в същата околия, 110 в същия окръг, а 59 са от друг окръг. *“През 1920 година в Пиринския край се заселват 151 души цигани, родени извън границите на България. Част от тях идват от Егейска и Вардарска Македония с основния поток на българските бежанци. През 1920 броят на циганите е 2 492 и до 1934 те дават прираст 1362 човека. През 1934 г. техния брой нараства на 3 854 човека. “Мельов, с.75*

Какво биха могли да показват данните в горната таблица:

- През 1920 г. – първото официално преброяване на Пиринския край на територията на Царството, 2 492 – ма човека се самоопределят като цигани и са трайно уседнали.
- Циганите са третата по численост етническа група в региона, след българите и турците;
- Ако приемем, че циганите през 1896 година са били **4 493**, как се е получило така, че през 1920 са **само 2 492**ма човека макар, че прираста при тях е значително висок. След Освобождението – 1912 г. турците масово се изселват в Турция и от 32 489 човека техния брой намалява на 5 338 през 1920 г.
- Известен е и един друг факт, че в региона по-голяма част от циганите са мюсюлмани:

“Горноджумайска – 760 мюсюлмани цигани

Неврокопска

- 912 мюсюлмани цигани

Петричка - 464 мюсюлмани и 30 християни цигани

Разложка 365 християни цигани

Свети Врачка - 1185 мюсюлмани цигани

Общо 3 716 мюсюлмани цигани /Фонд 61 К, оп.1, а. е. 7, л. 34

Сведение за броя на жителите по околии в Горноджумайска област 1944 г./

Разбира се този брой е значително занижен, като се има предвид високия прираст при циганите.

- Вероятно, още през 1920 г. една част от циганите са се самоопределили като турци, тъй като още В. Кънчов посочва, че те са владеели и турски и цигански и оттам идва при преброяването през 1920 година разликата – от **4 493** през 1896, на **2 492** през 1920

През 1944, двадесет и четири години по-късно, като цигани са посочени **3 716 човека.**

В Алманах “Македония”, издаден от авторски колектив в Горна Джумая през 1931г е направен опит за етнохарактеристика на ромите в Македония, като този външен поглед независимо, че е позитивен като цяло е повърхностен и не съответства на фактите. “ Циганинът има често пъти интересно и интелигентно лице. Окоето му е бадемово черно, пълно с огън, носът изобищо е орлов. И ако нозете му са понякога сухи, може да се нарече дори хубавец, ако и да е много мургав, дори кафяв с остри и черни коси. Пълнотата на тялото му е чужда. Когато жените им са много млади имат пленителни черти, елегантно тяло и голямо кокетство.. В основата си характерът им остава един и същ за десетки и стотици години. Те са живи, пъргави и подвижни, могат да бъдат меланхолични и чувствителни, хитри и отмъстителни, без чувство за приличие. Те сменят религията си така лесно, както и местожителството. Не могат да се привържат към земята и ако да са могли да се привържат към някое населено място. Те са в постоянно движение и изчезват и за най-малката причина, щом нещо ги дразни, потиска или неоченява.”

След 9.09.1944 г. първите официални сведения за броя на циганите от региона са от 1963 г. в **Справка за циганското население в Благоевградски окръг за 1963 г. в отговор на Писмо 405 от 25.06.1963** / Фонд 628, оп.4, а.е. 28, л.115/. Там като брой на циганите в региона е посочена цифрата – **7 990** човека.

През 1981 г. в С П Р А В К А за първите резултати по подмяната на паспортите и имената на българските цигани / Фонд 2Б, опис 12 а.е. 41, лист 95-96/ са посочени – **15 816** цигани с турско – арабски имена, на които предстои да се сменят имената и паспортите./вж. Пашова, Ан. Социална политика и възродителен процес при циганите / 1944 – 1989/.

За 1987 в официална справка за циганското население в Благоевградски окръг са посочени следните данни:

1. *Общ брой на циганското население в окръга – 13 865*
2. *Състав на циганското население*
а/ по възраст
 - *до 7 години 2621*
- от тях настанени в ДГ – 632
-настанени в ясли - 279
 - *от 8 до 14 години 2322*

- от тях учащи се 2114
- от 14 до 18 години 1415
- от тях учащи се 373
- над 18 години до пенсионна възраст 6 568
- над 55 и 60 години 939
- б/ по социална принадлежност
- работници /промишлени и в обслужващата сфера/ 3 513
- Селскостопански работници 2 523
- Служащи 40
 - От тях: ИТР – 8
 - Учители - 8
 - Икономисти - 5
 - Други -105
- Неангажирани в общественополезен труд 2 245
- Частни занаятчии 119
- в/ по партийна принадлежност
- Членове на БКП -103
- Членове на БЗНС -2
- Членове на ОФ 4 542
- Членове на ДКМС 960
- г/ по образование
- Неграмотни 1 890
- С начално 5 770
- С основно 2 935
- Със средно 164
- С полувсиче и висше 19

3. Брой на циганите избрани в държавни ръководни органи

- Окръжни съветници 0
- Местни съветници 12

Справката се отнася за цялия окръг.

Да се представи в управление "Организационно" до 1.12. 1978

/копие, машинопис, няма подпис и печат/ ДА – Благоевград, фонд 2Б, оп.12, а.е. 40, л. 96-97 Справка за циганското население на Благоевградски окръг до 01.12. 1978 г.

Статистическите данни за ромите от 2001г. за Благоевградска област са следните:
Население към 01.03.2001г- по области и етническа група

Област	Общо	Българска	Турска	Ромска /циганска/	Руска	Македонска
Благоевград	341 173	286 491	31 857	14 312	476	3 117

Официално като роми са се самоопределили 14 312 човека от които само 9 232 са посочили като майчин език – ромския.

Население към 01.03.2001г- по области и майчин език

Област	Общо	Български	Турски	Ромски	Друг	Не се самоопределя	непоказано
Благоевград	341 173	306 118	19 819	9 232	2921	2 424	659

Ако се приеме за вярна С П Р А В К АТА от 1981 г. за първите резултати по подмяната на паспортите и имената на българските цигани за региона / *Фонд 2Б, опис 12 а.е. 41, лист 95-96/*, където са посочени – 15 816 цигани с турско – арабски имена, на които предстои да се сменят имената и паспортите, как се е получило това драстично намаляване на ромите в региона двадесет години по-късно, като се има предвид по-голямата раждаемост при тях. Вероятно при последното преброяване /2001/ една голяма част от тях са се самоопределили като българи или като турци. В статистиката няма точни данни за това.

Етнодемографска характеристика

Според Е. Марушиакова, В. Попов /1993/ в Пиринска Македония (бившия Благоевградски окръг), както и в бившия Кюстендилски окръг преобладават хорохане рома (или „турски цигани“). *“Тук обаче в повечето случаи те са такива само по произход, а са приели християнството в близкото минало (края на XIX — началото на XX век или след Първата световна война) и понастоящем нерядко може да се срещне самоопределянето им като „турски цигани-християни“.* Такива групи се срещат в Разлог, Банско, Благоевград и съответните региони, като нерядко се срещат и хорохане рома — мюсюлмани (например в Петрич). В Кюстендилския регион (включително и в градската махала) процесите са отишли по-напред и тук има само откъслечни следи от някогашното изповядване на исляма (и съответното определяне като „турски цигани“), като понастоящем самоопределянето е главно на равнище „ерлии“ и сравнително по-рядко като дасикане рома („български цигани“). В Пиринска Македония се срещат и групи, определящи се като „български цигани“ и говорещи предимно български език (Банско и региона), както и дасикане рома — „каменари“ (региона на Дупница). В Разложката долина живеят и курбатите (тук те са циганоезични). Често пъти в циганските махали живеят смесено цигани от различните групи, понякога е запазен само споменът за някогашното им съществуване (например „ковачи“ и „кошничари“ в Кюстендил). /Марушиакова, Попов, 1993/

По данни на Илона Томова от 1995 г. за броя и груповата принадлежност на ромите в Благоевградска област, картината изглежда така:

“Благоевград и околните села – 6000 – 7000 роми. Преобладават “йерлиите”/”български” и “турски”/, но срещнахме и “сръбски” цигани /кардараш/, влашки цигани /кошничари/ и калайджии-християни.

- *Разлог – около 2000 роми - “български цигани” и “курбати” /цигани мюсюлмани/*
- *Банско – йерлии /по-често представящи се като български цигани. Голяма част от тях се самоопределят като българи.*

- Гоце Делчев – 2000-3000 роми – йерлии /турски и български/, по-малко – кошничари /представящи се като български цигани/, много рядко като “гаджикане рома”. По-рядко срещнахме лица представящи се като “серски цигани” и в един случай като “турски цигани кошничари”.
- Петрич – около 3000 роми. Почти всички се представят като “български цигани” или “дасикане рома”, но при по-сериозни разговори признават, че дедите им са били мюсюлмани – “хорохане рома”. Има няколко семейства “сръбски цигани”. /Томова, 1995, Циганите в преходния период, МЦПМКВ, С., 1995, стр.41/

Йосиф Нунев, като цитира И. Томова дава също и своя характеристика на груповата принадлежност на ромите в региона. “Ромското население в областта е струпано главно в Благоевград, Сандански, Петрич, Гоце Делчев, Разлог и селата покрай тях. Като цяло процентното съотношение между роми и останалото население е едно от ниските за България – около 5 %/ по Томова Илона, Циганите в преходния период, МЦПМКВ, С., 1995, стр.41/ Преобладават ромите от групата на йерлиите /Томова, с.93/, уседнали тук от незапомнени времена и с ромско етническо самосъзнание. Като “български роми” /”дасикане рома”/ се самоопределят предимно по долината на р. Струма, а по долината на р. Места и в населените места по Родопите – като “турски роми” /”хорохане рома”/. По-голямата част от тях изповядват исляма, но празнуват и християнските празници. В Гоце Делчев говорят и турски език. Всички те са наследници на роми мюсюлмани. Към тях принадлежат и т.наречените “курбати”, които приемат православно християнство през първата половина на двадесети век и се самоопределят като българи. Те населяват главно град Разлог, но семейства на курбати могат да се срещнат и в градовете Белица, Якоруда, Банско и Гоце Делчев. Предпочитат да не съжителстват в един квартал с йерлии. Освен йерлии в областта се срещат и самоопределящи се като влахички роми, които по начина си на живот не се различават от тези на йерлиите. Между тях най-многобройни са така наречените “серески роми – ситари и джамбази”, които идват от гръцкия град Серес и околностите му между двете световни войни и са наследници на мюсюлмани. Съжителстват заедно с йерлиите, но смесените бракове са рядкост. В населените места около Гоце Делчев живеят къде по-интегрирано, къде по-изолирано от останалите роми и не-ромите, така наречените “влахички роми християни”, които се самоопределят най-често като “кошничари”, или “калайджии”. Те са най-маргинализираните роми в тази част на областта. Ромите в областта традиционно са наследници на двете най-големи вероизповедания у нас – исляма и православно християнство, но в последните няколко години сред тях много сериозни корени пуснаха многобройните евангелиски църкви./Нунев, 2002, “Анализ на актуалното състояние на училищата, в които учат ромски деца”, сп. Стратегии, С., 2002, Образователна политика и културни различия, с.118-119/

Образование

За областта официално броя на ромите е 14 312 /преброяване 2001 г./

Й. Нунев /2002/ прави анализ на актуалното състояние на училищата, в които учат ромски деца и за Благоевградска област посочва следните данни: “ Общият

брой на учениците в областта към 9 февруари, 2001 г. е 51 604. От тях броят на ромските деца от първи до 11 клас е 2 344 или 4.5%. По отделните класове това съотношение изглежда така:

1ви клас – 10.5% ромски деца

4ти клас – 6.2%

9ти – 0.5

11ти – 0.5

В 12ти и 13ти клас няма регистрирани ученици от ромски произход.

- В различните видове предучилищни учебни заведения към края на 2001 са се учили едва 291 деца от ромски произход.....
- Хомогенна група само с ромски деца има в ОДЗ – гр. Разлог с 20 деца....
- В областния център Благоевград няма сегрегирани училища и класове, но броят на учениците от ромски произход в 1во и 9то ОУ минава 50%, поради което се налага/с. 120/
- В Благоевград има 2492 паралелки от първи до тринадесети клас. От тях в 42 броят на ромските деца преобладава
- Процентът на отпадналите ученици спрямо общия брой за областта е 1.69% и е по-висок от средния за страната.
- В област Благоевград работят 5 ма учители роми: по двама в община Гърмен и Разлог, и един в община Сатовча./Нунев, 2002, с.118/

По данни от РИ на МОН за обхвата на ромските деца в училище през 2005 г. се посочи цифрата – 2 749, като справка по общини изглежда така:

Населено място по общини	Брой ученици роми
Благоевград	379
Сатовча	70
Белица	112
Разлог	394
Симитли	331
Струмьяни	175
Хаджидимово	28
Гърмен	187
Кресна	66
Петрич	417
Сандански	590
Баня	125
Общо	2 749

Община Благоевград

Община Благоевград се намира в Югозападна [България](#) и е една от съставните [общини](#) на [Област Благоевград](#). Площта ѝ е 628 000кв. км. Общински

център е Благоевград, към който са прикрепени следните села – Бяло поле, Бистрица, Бучино, Лисия, Българчево, Габрово, Делмино, Марулево, Дренково, Дъбровича, Дъбрава, Еленово, Зелен дол, Клисуре, Обел, Летко, Мошанец, Изгрев, Падеж, Покровник, Пилци, Селище, Церово, Хърсово. Към 30.03.2003. – населението на общината е 87 555, а на Благоевград – 76 211. Ромите в общината са – 4 920, от които 3010 живеят в града и 1910 – живеят в селата;

Ромите в историята на Благоевград

Първи сведения за ромите в Горна Джумая имаме от Васил Кънчов, който в периода 1888 -1893 обикаля цяла Македония и е училищен инспектор в Серес. От него научаваме че през 1890г. населението на Горна Джумая възлиза на 6 000 души, от които 4 500 турци, 1 300 българи и 200 – цигани –мюсюлмани. След Балканската война всички турци и цигани-мюсюлмани напускат града и се изселват в Турция и на тяхно място се заселват българи и цигани-християни, които са прогонени от Беломорска и Вардарска Македония. **/Избрани произведения, т.1, С., 1970/**

Разбира се циганите са споменати епизодично, когато авторът разкрива етническият състав на града. *“Този градец доби важност от войната насетне, понеже остана близо до българската граница, която е два часа на север от него. Преди войната градът е бил наполовина български и наполовина турски. В духовно отношение принадлежеше на Самоковската епархия и, както и другите градове от тая епархия, беше под екзархийско ведомство заедно със сичките си села. Тогаз гражданите са си съградили голяма църква и добро училище, в което се е преподавало на български. Гърцизмът в тоя град, както и в Разлога, не е имал достъп. През войната Джумая биде превзета от русите. Според Берлинския договор градецът остана на турците. Християнското население се изсели заедно с оттеглянето на окупационните войски и в града останаха едвам стотина къщи християни. За замяна на това дойдоха турци от Дупница и Кюстендил и градът взе турска физиономия. От 2—3 години насам християнското население пак почна да се увеличава. Много български къщи се повърнаха от България, дойдоха някои селяни в града, преселиха се и от Разлога няколко семейства. Дойдоха и от Мелник малко погърчени българи. Сега градът има около 6000 жители, които живеят в 1100 къщи. От тях 4500 са турци, 1300 българи и около 200 души власи, погърчени мелничани, евреи и **цигани**. Българските къщи, що останаха в Джумая, желяеха да останат под духовното ведомство на бившия си самоковски владика и го молиха да дойде в града им. Той не можеше или не рачеше да стори това. Тогава мелнишкият митрополит Прокопия дойде в града и преговори населението да мине под негово духовно ведомство, като им обеща неприкосновеност на църквите и училищата и покровителство пред местните власти. Българите склониха и казата се присъедини на Мелнишката епархия — повърна се на Патриаршията. Търговията на Джумая като погранично място се е съживила доста много. През града минават всяка година хиляди работници от Македония за България и пак се връщат назад. Тук трябва да се визират паспортите. Пролет и есен Джумая е препълнена с народ. Тук стоварят така също сичките произведения, които се изнасят от Разлога и от долината на Струма за България.*

През града минава една дълга улица от единия до другия край и тя е напълнена с дюкяни, ханове и фурни. Покрай реката има хубави места за разходка. Всред града има минерални бани. В петък става пазар, който много се посещава и е най-важен за цялата погранична местност. Тук пазаруват разложани, малешевци, от Пиянец и даже от Кочанската долина. Около града бреговете са осеяни с лозя, които достигат до 1100 уврата. В долината на реката има градина за зеленчук около 650 уврата, ливади и пасища до 2300 уврата. Градът е запазен от северните студени ветрове, та зимата не е лоша; но лете тук става страшна задуха и понеже не е докарана добра вода в града, не се държат чисти улиците и се употребяват много овоция, то се явява всякоя година лошава треска, от която зле страда населението. Турците имат 15 джамии и места за молене; едно руждие с трима учители и 63 ученици и 2 първоначални училища с двама учители и около 170 ученици. /с.165 – 166/

Васил Кънчов посочва конкретна статистика на етническия състав на каазата: «Като смятаме по досегашния начин числото на жителите на всяка къща и приложим градските жители, ще получим следните числа за населението на Горно-Джумайската каза:

Българи в селата	18 312 души, в града	800, всичко	19 112
Помаци	3 570		3 570
Турци	65	4 925	4 990
Власи	456	65	521
Гърци		11	11
Цигани	600	50	650
Евреи		50	50

/с.169/

Васил Кънчов прави подробно описание и на начина по който хората от околните на града села си строят къщите, техния поминък и дрехите с които се обличат. «Българското християнско население съставя 66% от жителите на каазата; то, с малко изключение, живее в селата. Ония български села, които се намират в долината на Струма, имат къщите си сгрупирани в едно място. Те са малки и повечето чифлици. Планинските села са пръснати на голямо разстояние по върхищата. Къщиците им са малки, състоят обикновено от една или от по две стаички; едната се казва къща, в нея е огнището, там ядат, работят и спят; другата стая се нарича керел; тя е по-малка, в нея стоят брашното и другите припаси и там се меси хлябът. Стените на тези стаички са плетени с пръте и измазани с кал. Покривът е керемиден и на много места сламен. Обикновено 10—15 къщи са събрани на едно място и образуват махала. Наоколо са нивята и

горите на жителите. Множество такива махалици съставят селото. Главната му част се намира около църквата, дето е попвата къща. На много места не се вижда никаква заградка около къщата; някъде има ниски плетици или са наредени купища камъни. Изгледът на тия села е много сиромашки. Само в някои хубави долини има привлекателни къщици с някои околни малки постройките за храната и за добитъка. По обичаите си и по облеклото си селяните приличат на онези от Кюстендилски окръг. Мъжете носят черни дрехи: потури, малък пояс, шаячен елек и дълга до коленете черна долама с черни гайтани по краищата, а на главата черна шапка от овча кожа, на нозете цървули. Жените имат тоже черни дрехи с изключение на кошулята и престилката. Женската кошуля няма никакви шарки по всичките села на десния бряг на Струма. На някои места по левия бряг се срещат везани кошули с много прости шарки. Върху кошулята се облича черна дълга дреха с ръкави, отпред разцепена, на гърдите закопчана; тя се нарича сая. Лете саята бива и от бял памучен плат, местно изделие. Върху саята зиме се облича джубе; то е дреха без ръкави от дебел черен шаяк с гайтани. Има и берено джубе, което на кръста е набръчкано и има ръкави. Престилките биват два вида: когато жената работи, опасва широка престилка с линеарни шарки надлъж, нарича се фуца, а в празник носят тесни скутачи с линеарни шарки напреки. С.170

Населението по долината на Струма намира своя поминък в земледелието. Земята е много плодородна, но по-голямата част от нея е собственост на бейове от Джумая и на помаците от с. Симитлия и Крупник. Християнското население по долината е много сиромашко и угнетено. Понеже долината е хубаво защитена от север, тук става памук в доста голямо количество. Виреят всичките храни и става тютюн от много добро качество. Прочути са и любениците на тая благословена долина. Зеленчук става в голямо изобилие и се разнася надалеч по околните планински места. Целият Разлог оттук се снабдява с любеници, дини и грозде, тъй също се носят зеленчуци и плодове, докато узреят там местните. Градът Джумая върти голяма търговия с тия произведения. От културните произведения памукът, ленът и конопът остават за нуждите на местното население; продава се навън само тютюн, който се произвежда двойно повече, отколкото е забелязано в правителствените книжа. Населението се стреми по всякакъв начин да скрие истинното количество тютюн. Правителствените власти, като не са заинтересовани с даждието от тютюна, гледат през пръсти на работата и често пъти само пречат на контрола, който се прави от органите на прекупниците. По целия Серски санджак се пуши тютюн без бандероли. Даже в гр. Сяр се продава такъв тютюн навсякъде по улиците. Джумайският тютюн твърде малко отстъпва по качество на Драмския. С.173

От добитъка навън изкарват овци, кози и свине. Мелнишки търговци събират от селата овци и кози и ги карат в Драмския санджак за продаване. Свине трябва да има много повече от числото, което е указано по-горе, понеже всяка есен оттук се изкарват цели стада за серските и драмските села. При всичко, че населението е сиромашко, рядко са се попадали случаи през по-миналите години да са отивали селяни на чужбина да търсят поминъка си; но в най-ново време нуждите се уголемиха, данъците се удвоиха, сиромашия накарва мнозина да търсят прехраната си в България. С.174

Васил Шарков в книгата си: “Град Горна Джумая – минало и днес”, цитира Васил Кънчов, който казва че в края на 1900 година в града живеят: християни – 1250 жители; турци – 4500; гърци – 60; власи – 250; евреи – 180 и цигани – 200 човека, или **всичко - 6 440** продължава “Цигани в града Горна Джумая през 1929 година има 102 семейства с 313 жители. Те заемат една определена за тях “циганска махала”, току над казармите, където са построили свои кирпичени къщи. Занимават се с джамбазлък, една голяма част от тях работят по нивите на българите като надничари. От циганите има и хамали, лустражии в града. По религия те са мохамедани, обаче езикът е цигански, а не турски. Тяхното произхождение трябва да се търси в Египет и Сирия, където покрай турците преселници в Европа се увличат и гюптите от Египет. Тук те не изменят с нищо своя живот и своя цигански манталитет. Циганите в града се показват в следната таблица: През 1927 г. има в града 391 жители - цигани, а в общината – 406. Макар, че живеят в Европа от 100 – 150 години, те нямат училище. Трябва да се направи всичко възможно и да се приберат децата на циганите в училище”Шарков, 1930 г., с 181/

Баба с внуци, Предел махала

Ето какво разказва за себе си и за проблемите на ромите в Благоевград, през 2005 година, един от тях:

“В Благоевград има три ромски махали – “Предел”, “Старата” и “Новата”

Според статистиката, в трите махали живеят 12 000 души. Аз мисля, че в последното преброяване се подходи неправилно, защото там имаше въпросник, който се даваше на всеки един и на въпроса за религията много от хората благодарение на това, че са християнизирани се писаха християни. И по този начин част от ромите загубиха своята етническа принадлежност. Онези, които се записаха мюсюлмани, останаха в статистиката като роми. Голяма част от ромите са доста необразовани и там е другия проблем. Ако някой от махалата има осми клас, се счита за образован човек. Процентът на неграмотност е много висок – 80% нямат завършен осми клас. Тези, които не могат да четат и смятат са много по-малко. Ромите са много прихватливи хора, учат в движение и хора, които не са посещавали училище, знаят да четат и пишат. Тези, които се определят като айерлии, са по-образовани. Там могат да се срещнат хора със средно образование, дори и с висше.

Условията, при които живеят ромите, не мога да ги определя като много ло-

ши, а са направо плачевни. Хубавите къщи се броят на пръсти. В трите махали има не повече от тридесет хубави къщи. Почти всички семейства живеят в по една стая, даже и в съборетини. Ток има, но липсва водопроводна мрежа и канализация. Живеят непрекъснато около мръсотииите. Има семейства, които живеят по 13-14 човека в една стая.

Къща в Предел махала

Предел махала

При преброяването, което правих за себе си, имаше семейства с по осем деца, като най-голямото е на 18 г. , а най-малкото - на 6 месеца. Разчитат единствено на социална помощ. За щастие, в Благоевград общината редовно изплаща тези помощи, но те са крайно недостатъчни. Даже и на мен ми е трудно да проумея как се събират в една стая, защото моето семейство е четиричленно и сме в една стая и е много тясно. Може би 80% от семействата са многодетни и живеят при кошмарни условия. Децата са средно между 3 и 10 в семейство. Родителите са 38-40 годишни. Например, моята балдъза, тя е 71-ви набор, в момента е бременна с шесто дете. Според мен хората са полово непросветени. Не знаят да се пазят. Това е една от на-

шите идеи – да има семинари, които да запознават ромите с половата култура. Родителите са неуки и не могат да проумеят проблема.

Предел махала

Деца от махалата събрали желязо

Родителите не създават условие за добро бъдеще на децата си. Като всички родители, те обичат своите деца, но не проумяват много проблеми свързани с възпитанието им. Може би условията, може би обществото, може би държавата - всички имат вина за това положение. Ако един човек изпадне в беда, за това носи отговорност държавата. Не оправдавам глупостта или липсата на просвета, но условията за да оцелее една личност, елементарните - прехрана, здравеопазване липсват. Както носи вина и всеки човек ... Но за да успее да се справи с проблемите си, са му необходими възможности, коридор или пространство, за да може да реагира.

Традиция в махалата е да се чисти през празници, но се чистят основно къщите. Жените чистят всеки ден и много перат. Колкото до общите пространства дори някой да поеме инициатива да се изчисти, няма условия. В Предел махала, поради това че е разположена на баир, всеки живее буквално на покрива на другия и ако някой изхвърля нещо, то той го изхвърля зад къщата на комшията си. В центъра на махалата има три – четири контейнера, които са препълнени и после всеки, който извърля боклук, го разпилява по площада и става един хаос, една смрад, предпоставки за болести.

Площада на Предел махала

Вода има единствено на площада. Онези, които живеят на високото, са принудени да носят ежедневно своята питейна вода. Положението е като след война. Тоалетни няма. Земята, върху която е махалата, е скала. Къщите са с единични зидарии, паянтова основа. Много от тях са паднали. Хората живеят вѐн. И лете и зиме. Скоро имаше един случай, когато се изпепели една къщичка с 4 деца, родителите живеят вѐн. Децата изгоряха. Печката вътре е била направена от боклукчийска кофа и запалила предметите.

Мизерията е предпоставка хората да не мислят, да стигат до крайности. Престъпност има в махалата. Всеки втори е потенциален престъпник. Говоря за кокошкарски истории. Има съдени хора за кражба на овца, за кражба на кокошка, за кражба на желязо.

Чешмата в махалата

Деветдесет процента от хората са на социални помощи. Работещите са предимно в комуналните услуги, а там заплатите са минимални. От общината за съжаление има много малко разбиране. Помощта от там е единствено като социални помощи. Друго няма и не е имало. Такива хора, които искат да помогнат, се срещат само от избори на избори. Идват само когато имат нужда от гласове. По линия на евангелистката църква се извършват много повече благотворителни деяния, но за съжаление са само за членове на църквата.

Хубавите къщи са построени по време на комунизма със заеми и техите собственици в момента не живеят добре. Има отделни фамилии, които са преуспели – в търговия или бизнес. Във време на нужда махалата се сплотява. Когато се прави сватба близките се събират и подпомагат за тържеството – най-често с пари. Сватбата е най-важното нещо. За родителите е срамно, ако не направят сватба. Падат ниско в очите на останалите. Ако не сватба, поне трябва да се направи честито – при нас е “блага ракия”, или още му казват “кана”- кафета. Събират се в деня, който са определили за случая, двете страни с музика, нареждат се маси най-често със сладки, безалкохолно и задължително кафе. Кафето се приготвя по специален начин – прави се с мляко. Един голям казан леблебия и мляко. На масата седат само жени. Мъжете не седат на масата, хората не водят мъже. Срамно е един мъж да седне на тази маса. Алкохол дават също на жените. Ако родителите на младоженците са успели да напият жените, значи тържеството е богато и успешно. Мъжете през това време пият отстрани и гледат. Ако някой се напие и се хване на хората, после го подиграват. Девствеността е голяма ценност. Изважда се на показ. Женят се много малки - 13-14 годишни, което е предпоставка за по-нататъшни проблеми. Не се купува булка. Подаръци се правят предимно в златни накити. Сега вече и печки, перални и т. н. Най-важен е кумът. При нас всеки близък трябва да даде повече. Ако другите дават по 10 лв., той трябва да даде 50-60 лв. Пиене носят само близки-

те за помощ.

Честване на празници – 90 те

Булка – 90 те

Рождени дни правят само по-богатите или този, който е обещал. Кръщенки се правеха често, докато имаше пари. Някога хората в махалата имаха пари. Наистина работеха. Има много хора в махалата, които милеят за комунизма... за равнопоставеността. Демокрацията постави ромите в една задънена улица. Кризите в държавата се изразяват най-силно при тази група. За да раберете живота на ромите, трябва да влезете в гетата – там, където няма вода и канализация. Може би общината няма вина, че ромите в Благоевград живеят на такова географско място, но вярвам, че могат да се направят проекти за подобряване на битовите условия.

За да излезе махалата от това си състояние, трябва да се обединят и двете общности – християни и мюсюлмани. Аз, въпреки че съм представител на една от тях, много искам да ги обединя. Ако успеем тези хора да ги предизвикаме към инициатива, ако ги научим да се саморазвиват, да се самоподпомагат, ще се решат много проблеми. Ромите иначе са много обединен народ – за добро или зло. Ако успеем да ги превъзпитаем и образуваме, ще постигнем много по-добри резултати, отколкото да ги разделяме чрез вярата. В махалата в момента съществуват достатъчно много разделения – политически. Даже на Гергьовден махалата се раздели. В новата махала имаше една музика, а в Предел махала имаше друг празник. Иначе нашите хора обичат много празниците и веселието. Използваме всеки повод, за да се веселим. Обичаме музиката и танците.

Нова година – 80-те

Булка - 2005

В махалите има и групово разделение. Аирлийците се смятат за по-висшестоящи, наричат “пределците” чергари – низши, по-глупави, по-прости, по-бедни. А те наистина са много бедни. Аз наричам “гето”, Предел махала и Старата махала. “Новата” не я наричам “гето” – тя е предимно от големи къщи. Тя се намира до помощното училище, в близост до български къщи. Тези къщи създават условия за по-добър санитарен и социален живот. Пред тях обаче също стоят проблемите за работа и образование, въпреки, че нямат проблема на Предел махала – да оцеляват. Раждаемостта тук също е контролирана. Образованието си казва думата. Имат пред себе си перспектива. Макар че коренните жители са от Старата махала. Тези които някога са имали къщи в Старата махала и са успели да вземат заем, са излезли оттам, ос-

танали са само най -бедните.

Аз сам не можах да усетя кога точно, кога започнах да изпълнявам функциите на ходжа, защото от детска възраст посещавам всички събития в махалата - и тъжни, и радостни. Отначало редом с баща ми, после може би самите хора ме забелязаха, че усвоявам всичките молитви. После, в Македония се научих да чета на новотурски, който е въведен поради сложността на арабския език. По този начин успях да науча нещата, които са ми необходими. Беше ми лесно, тъй като моят майчин език е турски. Цялото ми семейство говори турски език. Тъй като при комунизма не е било възможно да се спазват ислямските правила, после самите хора забравиха как се прави това. Няма и определена сграда, като джамия, в която да се извършват намазите, Байрама и т.н. . Хората ме викат само при нужда, а иначе религията е пренебрегната в тяхното ежедневие. По повод на другите църкви - евангелистите, те навлязаха в махалата много, благодарение на това, че хората забравиха исляма. На тези, които приеха евангелизма, дедите им са спазвали всички мюсюлмански закони. Евангелистите в момента са много по-организирани, защото имат по-големи финансови възможности и успяват да се събират ежеседмично, на различни места – в различни домове на вярващи. По този начин намират място за сбирките си. В момента по-голямата част роми от трите махали са евангелисти, съботяни и петдесетници. Имат голяма външна подкрепа и по този начин дават възможност на хората, които намират утеха в бога, да се събират. От тях има много хора искрено вярващи, както има и лицемери. Виждам, че много хора от тях са се променили в добра насока.

Ходжата стои повече като авторитет, като личност. Аз съм на 30 години и петнадесет от тях съм ходжа. Реално аз сам започнах да изпълнявам религиозните обреди. На четринадесет - петнадесет години извърших самостоятелно първото си погребение.

Преди двадесет години сме имали отделно гробище, но то е разрушено и на негово място има блокове в жк "Еленово" . В момента в Благевград са общи гробищата, без значение дали погребвания ще бъде циганин - мюсюлманин или циганин – християнин, погребват ги заедно с българи и евреи. Независимо, че обряда е съвсем различен, защото и религията е различна. Денят, в който покойника е в къщи, се изпълняват обредите. Отправят се молитви към Аллах. Масовата практика, за съжаление, е коренно различна от вероучението и е силно повлияна от християнските традиции. Често ми се е случвало да ме обвиняват в грешки по-възрастни хора, които не познават исляма, но добре познават масовата практика. Може би има подражание в голяма доза. Успявам да ги убедя, но те не познават религията. За да я познават, те трябва да имат достъп до нея – да четат.

Ходжата е част от всеки един празник в махалата. Викат ме при всякакви случаи.

В махалата има няколко просяци. Има ги. Те са от Старата махала. Но има и много пришълци, които идват за няколко дни и просят. Просията не е организирана. Мотивът е мизерията.

Не оправдавам престъпленията в махалата, но не оправдавам и отношението на държавата към ромите. Те са също българи. / Живко/

По справка от социални грижи се установи, че около 1900 човека от ромите в Благоевград / от всичко 3010/ са в трудоспособна възраст. От тях половината работят в предприятията на града и другата половина са на социални помощи, като безработни. От безработните голяма част се занимават с амбулантна търговия, събиране на желязо, амбалаж и хартия. Има и хора, които пътуват за сезонна работа в Гърция. Останалите разчитат на помощи и на случайно попаднала им работа. По Националната програма “От социално подпомагане към постоянна заетост” – 90% са роми и се занимават с почистване на града и строителство на обекти.

При ромите от селата, картината е различна. От 1910 роми живеещи в селата 956 са в трудоспособна възраст. Те живеят в къщи с дворове, в които отглеждат селскостопанска продукция и гледат овце, прасета и кокошки. Близо 300 от тях работят в кооперации или в частни фирми като селскостопански работници – пастири, овчари, 250 човека пътуват до Благоевград и работят по предприятията. Без работа са около 400 човека.

В “Благоевград БТ” – работят 82 роми

В безалкохолни напитки и “Пирнско пиво” – работят 50 роми

Във “Винпром” – 12 роми

В общината има 9 човека роми с висше образование.

Имат и неправителствени организации:

- “Равен шанс” – с ръководител Венцислав Стефанов
- “Късмет” – Васил Радев
- “Конфедерация на ромите” – Мирчо Даринов
- “Евророма” – Валентин Иванов
- “Нангле” – Евгени Божилов и Георги Янев
- “Младежка инициатива” – Мария Войнова

В “Стария “ и “Новия” квартал ромите обитават 506 къщи. Средно в тях живеят 4-5 човека. Това са къщи в крайни квартали но са строени с разрешения, регулационни и кадастрални планове. Не всички къщи обаче отговарят на съвременните изисквания за противоземетръсно строителство. В тези два квартала има необходимата инфраструктура: пътища, водопровод, канализация, училища, детски градини, магазини. Пътищата са асфалтирани, но в лошо състояние. Няма роми, които да са длъжници на “Енергоснабдяване” и В и К. Разкрита е приемна на общинската дирекция за социално подпомагане.

В “Предел махала” - има 200 – 250 къщи /бараки/. Къщите са ниски, паянтови, строени без разрешение. Няма инфраструктура и нормални условия на живот. Има само една чешма на площада и всички вземат вода за пиене и пране от нея. На площада има малко заведение и барче. До махалата има хранителен магазин – частен. Махалата е истинско гето. Има проблеми с тока и водата.

